

Diši duboko

Diši duboko naziv je izložbe u okviru koje Tatjana Milutinović Vondraček u galeriji Lucida predstavlja deo svojih radova nastalih u periodu 2012. – 17. godine. Izloženi radovi izvedeni su kombinovanom tehnikom, pretežno na osnovi od stirodura, uz upotrebu tuša, organdina, šlag metala, čioda i veza zlatnim koncem. Umetnica kaže da joj je izbor materijala dozvoljavao da lako preoblikuje svoje ideje, ukoliko bi osetila potrebu za promenom.

Kolorit se oslanja na sakralno fresko slikarstvo – preovlađuju zlatna, tamno plava i bela boja, sa akcentima purpurne. Motiv šake u pokretu naslikan tušem na organdinu takođe možemo povezati sa sakralnom tematikom, prevashodno sa gestualnom, neverbalnom retorikom Hrista i anđela. Bilo da se u centru kompozicije ističe krug ili pravougaonik, organizacijom kompozicija dominira kružno kretanje koje dočaravaju pojedini prikazani elementi. Iz šaka ili iz centra kompozicije izvire energetski tok sićušnih zlatnih poteza koje se ponavljaju unedogled i, zauzimajući prostor umetničkog dela, osvajaju i čitav okolni prostor. Na nekim kompozicijama ovi zlatni zraci prostiru se u vidu spirala, stvarajući, na prvi pogled, reminiscenciju na Van Gogove predstave neba.

Radove karakteriše kontinuirano ponavljanje njihovih kompozicionih elemenata – bilo da je reč o identičnim potezima kojima je umetnica uobličila zrake, bodu veza zlatnim koncem (*Dva portreta*), purpurnim oblicima nastalim stilizacijom predstava dva anđela preuzeta sa drvenog oltarskog poliptiha (Circle of Nicolas Froment, *The Pérussis Altarpiece*, 1480, Metropolitan Museum of Art) (*Oči noći i Oko tebe sam*), motivu ruke prikazane u različitim simboličnim gestovima (*Ruka koja daje, Ruka koja isceljuje, Ruka koja štiti...*). Ponavljanje istih elemenata prisutno je unutar jednog rada, ali i u okviru grupe radova.

Na likovnost Tatjaninih radova utiče i koncept različitog korišćenja materijala. Umetnica ostvaruje simbiotičke kombinacije materijala koji se svojom različitosti međusobno nadopunjuju i ističu jedni druge, a njihova slojevitost i prefinjenost inkorporiranja u celinu otkrivaju Tatjanin poseban, nesvakidašnji senzibilitet, ljubav i poštovanje prema materijalima. Umetnica kaže da svaki materijal koji upotrebi u radu mora da zadovolji njen (istančan) osećaj za teksturu.

Zlatna i tamno plava pozadina upućuju na povezanost sa simbolikom nebeskog sveta srednjovekovnih fresaka, na neku drugu, nama nedokučivu dimenziju u kojoj vladaju mir, harmonija, milost i sigurnost, dimenziju iz osnova različitu od sveta u kojem živimo. Repetativnost poteza kojima Tatjana uobličava i prenosi svoje ideje u materijal predstavlja jedan vid umetničke mantre, molitvu koja donosi smirenje, način da reakcije umetnice na spoljni svet utihnu a kreativnost se oslobodi. Stalno ponavljanje istih poteza donosi zaštitu, um zna da su potezi koji slede identični onima koji su im prethodili, te se ubacuje u stanje automatskog izvođenja pokreta i to ga motiviše da se umiri, a zatim mu daje vremena za kreativno razmišljanje i delanje, odvojeno od manuelnog rada koji u pozadini reguliše.

Kružno kretanje, spirale i vrtlozi na Tatjaninim kompozicijama prizivaju simboliku koju nosi sa sobom *čakravarti* (na Sanskritu *chakravartin*), izvor svega, univerzalni vladar ili u Aristotelovoj *Metafizici*

“nepokretni pokretač”. Ovaj kosmogonijski, spiralni pokret predočava kretanje galaksija kao inicijalnu asocijaciju na nastanak sveta.

Stilizovani anđeli svedeni na nivo znaka razmešteni u vidu kruga ili spirale u radovima *Oči noći* i *Oko tebe sam* takođe ukazuju na pulsirajuće, treperavo prisustvo zaštite nebeskih glasnika, ali se od svojih originala na pomenutom oltarskom retablu razlikuju ne samo po svedenosti oblika već i po svojoj ulozi i razigranosti ritma organizacije njihove postavke.

Tatjana Milutinović Vondraček kaže da se motiv ruke, šake izdvojio u procesu rada. Po Aristotelu, ruke predstavljaju „oruđe nad oruđima”, dok Kvintilijan smatra da se za ruke gotovo može reći da govore. Za umetnicu, ruke su “nosioci snažne simbolike - one označavaju snagu, blagoslov, zaštitu, pravdu, božansku moć. Njihov položaj kazuje milost, naklonost, obožavanje, prizivanje, predaju, zavist, brigu, davanje...”

Ruka, odnosno šaka, javlja se kao simbol ljudskog ili nebeskog bića, govora, značenja.... Od praistorije do danas, u svim zajednicama, ruke simbolično predstavljaju kulturne vrednosti i društvena uverenja. U umetnosti, ruke mogu da predstavljaju simbolični prikaz same osobe, njenog karaktera i namera. Ruke mogu da se koriste kao oruđe, ali i kao oružje; rukama se brani i napada; one stvaraju i uništavaju. Pokreti ruku naglašavaju značenje, ili čak zamenjuju, izgovorene reči.

U okviru umetničkog dela, ruke se mogu interpretirati na više nivoa – kao simbol, slika ili pokazatelj. Mogu imati referencijalno ili pokazno značenje. Kroz istoriju umetnosti, šaka kao motiv i simbol pojavljuje se u svim kulturama i svim razdobljima – od praistorijskih pećinskih crteža u Lasku i Altamiri gde je imala ritualno, kultno značenje, preko antičkih retoričkih gestova koje preuzima ranohrišćanska umetnost u kojoj se motiv šake uglavnom pojavljuje kao Manus Dei i ukazuje na prisustvo Boga i njegove poruke, srednjovekovne umetnosti, renesanse i baroka, perioda u kojima gestovi ruku u sklopu korporalne retorike dobijaju ponekad i presudan značaj za iščitavanje umetničkih dela, do Rodena u okviru čijeg rada šake se osamostaljuju, dobijaju sopstveni identitet i postaju samodovoljan označitelj Boga, đavola ili alegorijski prikaz katedrale.

Ruke mogu da govore, a pored lica predstavljaju jedini deo ljudskog tela koji jasno iskazuje ideje i osećanja - ruke pokazuju, komanduju, vrište u agoniji, krše se u nemoći ili smireno leže u krilu; one imaju svoj karakter i svoju lepotu. U Tatjaninim radovima, one zauzimaju položaje koji su replika pokreta govora ruku Hrista i anđela. Tatjana Milutinović Vondraček retoriku ruku dodatno naglašava i bujicom zlatnih zraka koja iz njih izvire. Sve Tatjanine ruke imaju krajnje pozitivnu konotaciju – one pružaju, štite, zrače, pravedne su i predivne u svom postojanju. One zaslužuju da im se oda počast.

Dugo vremena umetnici su posmatrani samo kao posrednici u prenošenju Božije promisli, kao sredstvo kroz koje Bog, a ne umetnik, dela i stvara. Tek od renesanse umetnici poprimaju atribut samostalnog stvaraoca i na taj renesansni koncept da je umetnik = kreator = Bog, svojim radovima predstavljenim na izložbi *Diši duboko* oslanja se i Tatjana Milutinović Vondraček. Umesto Manus Dei ili ruku anđela, Tatjana predstavlja sopstvene šake u pozama gestova neverbalne komunikacije, preuzetim iz hrišćanske ikonografije. Njene ruke pružaju dobrotu, milost i zaštitu. U ovom vremenu u kome nam se čini da ništa više ne zavisi od nas i da ni na šta više ne možemo da utičemo, već možemo samo da pokušamo da se na neki način, uglavnom neuspešno i nedovoljno, prilagodimo, umetnica prebacuje jedan deo vere sa

Boga na Čoveka - mi smo ti koji sami sebi donosimo razrešenja situacija i zaštitu – mi smo dei ex machina, neočekivane sile koje se pojavljuju i rešavaju stvari i, ako smo kreativni i etični u svojoj kreativnosti, postajemo mali Bogovi koji stvaraju, ako ne baš ceo svet oko sebe, onda bar svoj mikrokosmos, po vlastitoj volji i sopstvenoj zamisli.

Iako svaki detalj odiše mogućom dubokom simbolikom, suština umetničke poetike Tatjane Milutinović Vondraček nije simbolična, već emotivna. Simbole koristi kao odraze u zamagljenom ogledalu, oni upućuju na eventualno prisustvo određenih aspekata dela, ali ga ne definišu. Ono što određuje delo jeste nova, specifična duhovnost koja proizilazi iz zahvalnosti za talenat koji umetnici omogućava da se izdvoji, umiri i stvara. A to je najveća radost postojanja.

Ivona Fregl